

KAPİTALİZMDE KARIN KAYNAĞI VE İŞÇİ SINIFI

Aydınlık Dergisi, 2 Mayıs 2004

Yıldırım Koç

Kapitalistin karının kaynağı nedir? Bu sorunun yanıtına “artı-değer” dersiniz, yanıtınız yetersizdir ve bu nedenle de yanlıştır. Bu soruya verilen yanıtta hareketle geliştirdiğiniz siyasal strateji ve taktikler de yanlıştır.

Ekonomi politikte, değerlerin fiyatlara dönüşümü biraz çetrefilli bir sorundur. Sermayenin organik bileşiminin sektörler arasında eşit olduğu varsayımını kaldırdığınız anda, bir “dönüşüm sorunu” ile karşı karşıya kalırsınız (Bu konuda bkz. Paul Sweezy, **The Theory of Capitalist Development**, Monthly Review Press, 1968, s.109-130). Fiyatlar değerlerden sapar ve fiyat mekanizması aracılığıyla sektörler arasında değer kaymaları yaşanır. Ancak tekelciliğin gelişmediği ve toplumun iki sınıftan oluştuğu koşullarda, bir bütün olarak sermayedarların toplam karlarının toplam artı-değere eşit olduğu söylenebilir. Bu koşullarda, toplumdaki temel ve baş çelişki, işçi sınıfı ile sermayedar sınıf arasındadır.

Ancak işin içine tekel karı girdiğinde, tek bir kapitalistin veya bir bütün olarak sermayedar sınıfın karının tek kaynağı artık artı-değer değildir. Tekel karı, ülke içinde başka sınıfların ve/veya diğer ülkelerin halklarının ticari ilişki içine çekildiği durumlarda ortaya çıkar. Tekel karı, sermayedar sınıfı, işçi sınıfı ile ilişkilerinde rahatlatır. Tekelci kapitalist döneme geçiş sürecinde sendikaların meşruluk kazanması ve kitleleşmeye başlaması boşuna değildir.

Tüm İktisatçılar Birliği’ni 1974 yılında kurduğumuzda, bu konuyu da tartışıyorduk. 1975 yılında TİB yayınları içinde çıkan **Kapitalizmde Karın Kaynağı Üzerine (Artık Değer ve Tekel Karı Sömürüsü)** kitabını (Ankara, 1975, 116 s.) ben yazmıştım. Ancak 29 yıl önce, konunun yalnızca emperyalist ülke ile sömürülen ülke arasındaki ilişki boyutunu ele almıştım. Şimdi dikkatimi çeken, bu ilişkinin emperyalist ülke işçi sınıfı üzerindeki etkileri. Daha önce bazı yazılarımda da belirttiğim gibi, Engels, daha 1858 yılında Marks’a yazdığı bir mektupta, İngiliz işçi sınıfının bir burjuva proletaryaya dönüştüğünden söz ediyordu. Gerçekten de, tekel karının önem kazanmasıyla birlikte, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının çok büyük bir bölümü (yalnızca işçi aristokratları değil), emperyalist sömürden pay almaya ve çıkarlarını kapitalist düzende görmeye başladı. Sendikaların büyük bölümü de, doğal olarak, bu anlayışa uygun hareket etti.

Ancak günümüzde konunun bir başka boyutu öne çıkmaya başladı.

Kapitalistin karı artı-değer ile tekel karının belirli bir bileşiminden kaynaklansın. Ancak yine ortada bir üretim süreci söz konusu. Diğer bir deyişle, bu analizlerin tümünde, üretken emekten ve üretken emeği istihdam eden sermayeden söz ediyoruz. Günümüzde iki yeni nokta ortaya çıkıyor.

İşçi sınıfının giderek daha da büyüyen bir kesimi, üretken olmayan alanlarda istihdam ediliyor; diğer bir deyişle, bu kişilerin emeği bir maddi üründe billurlaşıyor; yani bir değer üretmiyor. İkincisi, sermayenin giderek artan bir kesimi, üretken olmayan kesimde yatırıma yöneliyor. Daha da önemlisi, üretken olmayan alanda yatırılan sermayenin giderek artan bölümü de, çağdışı tefeci sermayesine ve spekülör sermayesine dönüştü. Hizmet sağlayıp da gelir bile elde etmiyor. Devletlere borç veriyor veya döviz-borsa operasyonlarıyla çok büyük paralar kazanıyor. Kumarhane kapitalizminde karın kaynağı ne? Bu karın ne kadarı vergi ve sosyal sigorta primi olarak gelişmiş ülkelerin sosyal devletlerinin finansmanında kullanılıyor? Kapitalizm tefecileştikçe, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfları bundan nasıl yararlar sağlıyor ve sendikacılık hareketi bu süreçten nasıl etkileniyor?

Bu sorulara kuramsal düzeyde cevap aramadan ve uygulamayı incelemeden, siyasal strateji ve taktikler geliştirilemez. Eğer bir ekonomi politik başlangıç kitabında (alfabesinde) okuduğunuz bilgilerle yetiniyorsanız ve “kapitalistin karının kaynağı artı-değerdir” noktasının ötesine geçememişseniz, siyasal strateji ve taktikleriniz ve pratiğiniz de ona uygun olur. Ancak gerçek hayat, alfabedeki yalınlıktan çok uzak; çok karmaşık.